

૩૧૬૪

નવો

ચાંદળી

૩૧૬૪

અને

હુલેજો રોડ તથા હુમબાદખાન હાલો
હીંદુસ્તાની નાટક

આર્ય સુબોધ નાટ મંડલીને વારાને

અનાયનાર

ખત્રી હીરજી લાલજી

ચોથી વાર છપાવી પ્રગટ કરનાર
શાળ ખીમજી લખમશોની કંપની

હાલની વેચવાળી ૩૬ ઉપના ધૂનીનો છે.

અંચ કરવાનો તક આર્ય સુબોધ નાટક મંડલીને છે

મુખર્જી મધે :

રિપોર્ટર્સ પ્રેસમાં છપાવ્યો છે.

શન ૧૮૮૭--સપ્ત ૧૮૮૪.

ક્રમિત વાન

નવા
ચાંદબી

૩૧૬૪

અને
મુલખેડ ચાર તથા હમજાદખાન ઠગનો
હીંદુસ્તાની નાટક

આર્ય મુખોધ નાટ મંડલીને વાશતે

ખનાવનાર
ખત્રી હીરજી લાલજી

ચોથી વાર છપાવી પ્રગટ કરનાર
શાળ ખીમજી લખમશોની કંપની

છપાવી વેચવાનો હક ઉપજા ધણીનો છે.
ખેલ કરવાનો હક આર્ય મુખોધ નાટક મંડલીને છે

મુખર્ષ મધે :
રિપોર્ટર્સ પ્રેસમાં છપાવ્યા છે.

શને-૧૮૮૭—સપ્ત ૧૯૪૪.

કૌમત ૦૮

આઝ્મિ ચોપડી વિશે સુચના.

મારી ચાંદખીની ચોપડી લોકોને વધારે પ્રીય હોવાથી અને બાહર દેશોતર ખાતે વધારે ખર્ચ પડવા માટે મેં પ્રથમ ત્રણ આવૃત્તિમાં નફા ૪૦૦૦) ખર્ચ ગઈ છે, ને વધારે ખર્ચ હોવાને લીધે ચોથો આવૃત્તિમાં નફા ૧૦૦૦) છપાવી બાહર કાઢી છે માટે સાહેબો ખરીદવાને તઈયાર થાવો.

પેટેલી આવૃત્તિ નફા ૧,૦૦૦

બીજી આવૃત્તિ નફા ૧,૦૦૦

ત્રીજી આવૃત્તિ નફા ૨,૦૦૦

ચોથી આવૃત્તિ નફા ૧,૦૦૦

ખેત,

નીરદોશ છે ગમત આ ખરે ખરી ભાઈ,
જ્યાં જોશો ત્યાંજે પછશાની મગાઈ ;
સોજત કરી વેશાની જોણે આવી ધન માત્ર,
જોશો તમે વાંચી તે પુરસોનો હાલ.
વેશાની સોજતનો આ બન્યો છે બનાવ,
કમતરની કલમમાં છે તેનો દેખાવ ;
પુરી કરજો વાંચી અને લેજો તેનો સાર,
વેશાની સોજતનો આ ખરો છે ચીતાર.

મન ૧૮૬૭ ના કાયદા પ્રમાણે આ ચોપડીનો હક શરવે
કરતાએ રેજીસ્ટર કર્યો છે.

૩૧૬૪

ચાંદબી.

હિંદુસ્તાની અને ગુજરાતી નાટક—ત્રણ અંકી.

ચાંદબી—એક ખેસવા.
 ગુલખેરૂ—એક ચોર.
 હુમનાદખાન—એક ઠગ.
 બઈઆ—એક નૌકર ચાંદબીકા.
 કુલચંદ—એક વેપારી.
 શોમચંદ—કુલચંદ વેપારીનો મુનીમ.
 ફૂફડ—ચાંદબીકા આશક.
 બાદશાહ—શાકી, વગેયરા, વગેયરા.

ચાંદબી.

બાબ પહેલા—પરદા પહેલા.

એક રસ્તા.

ગાના { એકીલા દાખીલ હોના હયે }
 { ઓર ગાના ગાતા હયે }

(તું આ જાન કરતા લેયે—એ રાહ)

ગુલખેરૂ—તું કહાં હયે મરી જાન, મયે દીલદાર હું તેરા,
 તેરે હુશનકે ખાત્રારમે, ખરીદાર હું તેરા—રેક.
 તું ગુલામી ગુલ હયે, ચમને ધરંમકા,
 તો મામલ હું મયે યુજકા, યુજનર હું તેર. તું કહાં.

શુભખેર—પુરનુર દીપકી ઝલક મુજે બતા,
 હારો કર સીતમ સનમ, લાચાર હું તેરા. **તું કહાં.**
 કળી છુપાવી હમથે તું આપને, રૂપશાગ કો,
 એક બાસેકે લાગે જાતી, તજતમાગ હું તેરા. **તું કહાં.**
 કહું ન મીઝતી મુજસે, તું સનમ સંગ દીલ,
 મયેમમે ઢિલકતમે ગીન્કતાર હું તેરા. **તું કહાં.**
 કહાંતક કર મયે તેરી, મુસતવમુ સનમ,
 અગે રશીક દેખતા મુજે તાબેદાર હું તેરાં. **તું કહાં.**
 (રશીક દાખીત હોતા હયે.)

—ગાના—

(વોહી ગહ)

રફીક—અગે રશીક ગહે બેશીદર, તું શીગદર હયે મેરા.
 કહે અબોત્ર કીસકે ગમથે સીતા કીંતાર હયે તેરા—**ટેક.**
 પતા બત દે મુજના વોહ સગદીત શનમકાં,
 જાકે કર તજાશ, ફરમાયરદાર હું તેરા. **અગે.**
 દેતા હું મયે કોન તુજે કરગા વફા.
 સફા કરગા દરફો, દીલ શાફ કર તેરા. **અગે.**
 ગમ આલમકુ ગાડે, અત કર મુજે બપાં,
 કેહ હુવા મેતખેર, દીલ અગે બેકરાર તેરા. **અગે.**

—ગાના—

(લે દીલગ આના જલ્દ—એ રાહ)

શુભખેર—કઆ કહ રશીક મએને, દેખી અઝવન નારી,
 ના હોતી મુજે તરીક, ઝનાનથ ભારી.
રફીક—કેહ કુના અબકો બત કોડે ગમકો.
 કહાં દેખી નાઝતી, તુને જાહીર કર હમકો.

મુલખેર—એક દીન રશીક મેં ગયા શેઝ કરને કો,
હર પરીકુ દેખકે, જાન લગી જાનનેકો,
ધી હરને કે માનીદ આંખ, નગીશ સરમાવે,
વોહ ગતો દીન તસરીગ આંખમે આવે.

રશીક—ના કર જીવકો રંઝીદા, સાથ ચલ મેરે,
હો શાદ દીઝમે, અએ રશીક અઝીઝ તુ ખારે.

મુલખેર—અએ રશીક બ મૌઝમ તેરે કહેનેપે મએ તેરે સાથ
ચલના, હુ તો લાઝીમ હપે તુજમે કે મેહરબાને હો મેરી મકશુદ
કે ચમત કો પહેચ દે મપે તેરા હેશાનમદ મહુગા.

રશીક—અએ અઝીઝ ખુદા કરીમ હપે અંદ મુદતમે તું તેરી
મનજામે મુરાદકો પહેચેગા અબ સબ ગમકો તેરે દીઝશે દુર
કર, ઐર ચલ મેરે હમરા. (દીનો જાન જાતે હપે)

બાબ પહેલા—પરદા દુસરા.

(એક ખુશનામાં બાગ ઉસમે આંદળીકા મહેલ)

[આંદળી અપની સાહેલી કે સાથ કુચ બાગ કરતી
હપે ઐર દરવાઝેપે એક ભલઆ ખડા હપે]

આંદળી—અએ ખારી સાહેલી ઇનદીનો આફતાબકી ગરમી
ખતની તો હવે ઝાદ પડતી હપે કે દીઝ બેનાબ હુવા હપે, કબ
બરસાદ અપગા કે મુઝે ફગર હે.

સાહેલી—અએ મેરી લાડલા તેરી ગરમી કુચ ઐર કીસ-
મકી હપે? વો તેરે આશકકે આને શીવાબ મીઠનેકી નહીં.

—ગાના—

(આજ શામ સાહેલીએ બાંસલી બજાવ—એ રાહ.)

આંદળી—કાસીદા તુ જાદે અબ લાદે મારે હઆરકી,
લાદે મારે હઆરકી તું લાદે મારે હઆરકી. કાસીદા

ચાંદબી—હાઆરકી જુદાંધમે જાતી હયે જાન જાન રે,
 રહેમ કર મુઝપે ખખર લાદે દોલદારકી. કાસીદા.
 બહાર જોખનકી જાતી હયે હાઆર તેરે શીવાય,
 ખગેયર માલી ખાગમે મામલ હું યુજજારકી. કાસીદા.
 તડક તડકરે ન જાવે દોનકટે ગમખારીમે,
 ગીરીઆંમે કર રાતો દોન લેલે ખખર લાચારકી. કાસીદા.
 જાતીકી જુગત જુમે જારે ઝલકા સીંદા.
 હયેશ ન માનુગી તેરા લાદે ખખર હાઆરકી. કાસીદા.

—ગાના—

(એક ચતર તાર કર કર—એ રાહ.)

ચાંદબી—મોહે કરકે પ્યાર, ગમે સૌખન દુવાર—ટેક.
 મોઝો આઝો આર, મુનરે સજની,
 અઝેસો ડાઘ લગે દોન મોરે જલે. મોહે.
 કર અરજનાર આંખ મોરે દુવાર,
 કર હાઆર હાઆર મુનરે સજની;
 આંધ જોખન બહાર પીઆ હોડ ચલે. મોહે.

[ગાના બંધ હોતા હયે, ઐર ચાંદબી ખુમારીએ
 હંશકમે મરત હો બયેઠતી હયે ઐર એક
 સાહેલી ઉનકે બદનપે યુજાન વ અતર
 છીડકતી હયે.]

(યુજખેર ખાગકે ખાશુસે ઘખીલ હોતા હયે.)

યુજખેર—અયે કાલીલ કાલીલ, તુ મુજે કલ કર ચુકી.
 અખ નીગાહે સમસીર છુપાના કયા બજા.

—ખેત—

યુજખેર ઐર મેરા નામ, જોહાંમે મશહૂર
 આંખા હું માશુકકે ખાતર હુંમે હશકમે ચકચુર.

એક શહેરમે દેખી નાઝની ન નવ જવાન,
આતર મયે જીસકે ભરકતા હું ખીઆખાન.
દીખા દીદ લીઆ છીન મેરા શય શોકરાર,
અખ મીના મેરી માથુકસે અએ પાક પરવર દીગાર.

(નાગાહ બાગમે દેખકે)

મુખાન અદલાહ માનીદ બકાવલી કે બગીચાં તો ઇઆ ખીલા
હુવા હયે. (ચાંદની દેખકે) આ હા, ક્યાં ચાંદસે મુખડેકી ઝલક
કીસ નાઝો અદાસે સોનેરી ખુરશીયે બયેઠી હયે, ઇસકે ભવોની
કમાન પલકોકે તીરસે દીલે આશકો નીશાંત કરતી હયે. દોનો
મુનકોકે નાગ ડસનેકો દીલે આશકો બનખા રહે હયે દોનો
રૂપશારકુ દેખકે બાગમે ગુલાબની શરમીદે હોતે હયે. બન્ને
બાલીન માનીદ ગુલ લાલા કે ખીલ રહે હયે.

—બેન—

ક્યાં કઈં ઇસ પરીકી સીકતકા બયાં,
તારીફમે મેરી હયે કમઝોર ઝયાં.
જવાનીકે બાદલ મયે છુપા હયે મહાતાબ,
ઇન ગરમીસે હોશનસે દીલ હુવા હયે બેતાબ.

અએસા હસીન એહેરા રૂએ ઝમીન પર મેરે દેખનેમે
અમતક ન આપા ઇસકે હુશનકા તબ મેરે દીનકો બેતાબ કરતા
હયે વોહ લાલા કામ લખોકી અદામે જી મેરા બેખુદીસે ગીર
પડા હયે. ઐર અતીશે ઇસ્કસે સીના ચાક હુવા હયે. હા! જબ
તક ઇસકે અહેવાલસે બ ખુબી વાકીફ ન હુગા તબતક હીયાંસે
આગે કદમ ન રખુગા (બાગમે દેખકે) કેહ આદમીની નઝર
નહી આતા કે ઇસકો મયે પુછું. (બઇએકુ દેખકે) અએ બઇઆ,
અએ બઇઆ જરા હીયાતો આ.

બઇઆ—કહા ચાહતા લગાવત હો. કહા તોફા અપર નહી
કે એ મકાંત ચાંદનીકા હયે.

ગુલખેર—ના! એહી મેરી જાન, આમ જ હવે તેરે પે ખુશ-
ખાંત આગરચે એહ હુર પએકર મેરે હાથમે આવેતે કયા શીર
ખંદેકે તગદીર ખુલ જાવે. ઉમએદ, ઉમએદ, આમ આમ મેરી
બર સંબર દીલ દરદમંદ આમ કર તું સંબર. (ભાઈએકું) અએ
ભાઈઆ, ઉસે જાકે કહેદે કે બહારસે કેહ સૌદાગર આપકી
મુલાકાત કરનેકું આયા હવે.

ભાઈઆ—કહા તેરે નૌકર હવે જો ઉસે જાકે કહેદે.

ગુલખેર—સમ્ય હવે કે તું મેગ નૌકર નહીં. (નેટ ખાકો)
લેકીન હાનકા તું નૌકર હોગા. ભાઈઆ જરા પીછડી હાથ કરતો.

ભાઈઆ—કહા હુમ હાંચ આવત હવે

ગુલખેર—નહી નહી નોટ પચાતે હોગે (નોટ દેતા હવે)

ભાઈઆ—(નોટ લેકે) નહીં નહીં ભાઈઆ હમકો ના ચાહીએ
આછા આમ ઉસેકો જાકે કયા કહો.

ગુલખેર—ઉસે જાકે અએસા કહેદે કે બહારસે કેહ સૌદા-
ગર આપકી મુલાકાત કરનેકું આયા હવે

ભાઈઆ—હાનનાતો હમારે આપદેખી ના સીમિયે અએ
જો જાકે કહેદે દરવાજેકે કેહ સૌદાગર આકે ખડા હવે

ગુલખેર—ખોલત, ખુલ.

ભાઈઆ—(ચાંદનીકે પસ જાકે) બાઈ સાહેબ, દરવાજેકે
કેહ સૌદાગર આકે ખડા હવે વોહ તુમે પૂછતા હો.

ચાંદની—(ગુલખેર દે ખંદે) હા, હા, કયા ઉસમા તુરાની
મહેરા હસકું દેખ મેરે સીનમે હથકકી આગ ભડક રહી હવે.

—ખેત—

પુએગા મુજકો તો મયે દેગી જવાબ,

ભાઈઆ ઉસે અદર ઘખીલ કર સીતામ.

ભઈઆ—(ગુલખેર કુ) અમે હજરત આપકુ હમારે સર-
મર અંદર ખોલાવત હો.

ચાંદખી—(દિઠકે) આખમે ઝનાખ ખપેઠીએ.

ગુલખેર—હા સરકાર આપની ખપેઠીએ.

ચાંદખી—દીનમે યકીન હયે કે એનપે આદમની મેરા મુસ્તાફ
હયે. અખ મપે કીસ તરેહ અપને દીનકા રાજ ઇસસે ખોલું.

—ખેત—

ઇશક કયાસે હયે, કીસી કાનીનસે પુછા ચાહીએ.

કીસ તરેહ જાતા હયે દીન, મેદીનસે પુછ ચાહીએ.

અમે શાકી શરાખકા સીસા હાઝીર કર ઐર એક જમ
ભર જનાખકો દે

ગુલખેર—(જામ લેકે) અમે શાહરે આકાક અગર હુકમ
હોતાખ મૈઝાખ હમારે રૈવાઝ કે મપે તુઝે એક જામ ભરદુ.

ચાંદખી—(મશકુગ કર) બા ખુશીસે

(ચાંદખી ઐર ગુલખેર અપસમે શરાખ પીતે હયે)

ચાંદખી—(પાન ખનારે) લાજીએ ઝનાંખ.

ગુલખેર—(હાથમેસે લેકે) અહા કએસે નરમ નરમ હાથ
હયે, અમે નાહુક બદન આજ બાદ મુદતસે આપકી તારીફ સુન
રયા હું કે આપ ગાનેમે ખડે ચાલાક ઐર જોહામે મશહૂર હો, તો
એક અએશા ગાના સુના કે હમારા દીન ઝરા ખેહેલાઇએ.

ચાંદખી—બરોત, ખુશ.

ગુલખેર—અજ છએરે છએરે તેરે જુઝ ગુલી અવાજકુ.

—ચાના—

(મેઠા પ્રાણ કૈયા સજની—એ રાહ.)

ચાંદખી—શુનો પીઆ, ક્યારે દીનજાની,

મપે તુજપે શીદા કર જાન, હોજાકે ખુરમાની—ટેક.

મિલી મિલી સુગત મીઠી મીઠી મુરત,

અદાએ બાકી ચહેરા મુરાની.

શુનો.

આંદખી—મધ ભરી આંખીઆ દેખી સમનકી,
 હરન હુવે પુરખાની શુનો.
 તોહેનીન સજના આકુ એન નાહી,
 ખીયા ખીન જીઆકુ હએ રાની શુનો.
 ઉલફતમે આફત અએસી ન દેખી.
 કીઉ કટે મારી જીંદગાની. શુનો.
 સીતમ હયે કએસા સનમ હએ મુજપે,
 જીદાઇ દીલમે કીઉ ઠાની. શુનો.

ગુલખેરૂ—અએ સરકાર તુમારે શીરી હલકસે મયે ન્વાહેન
 ખુશ હુવા હજી આહાતા હયે કે એક ઐરખી મુનુ.
 આંદખી—એ મનાય દીલોજાસે શુનાતી હું.

(ગાના ગાતી હમે.)

—ગાના—

(દેખો દેખો બંગાળેકી—એ રાહ.)

ગયા પાર મેરા અપ કોઇ નહી,
 ગઇ રેન મોકુ તો અએન નહી. ગયા પાર.
 મુની સજન કએ સીવાએ હવેલી,
 સનમ મુન એ જીંદગી અપ ભાતી નહી ગઇ રેન.
 અરે હઆર ઉલફતમે આફત એ કએસી,
 કહુ ન યેને ભરકે મે સોઇ નહી. ગઇ રેન.
 અગર હઆર આવે આવે છાતીસે લગાઉ,
 કરે હાર ગલે કામ એ છોકુ નહી. ગઇ રેન.
 કરે જાન પુરખાન અગર દીદ દેખુ,
 મુજે માલે દૈલતકી પરના નહી. ગઇ રેન.

ગુલખેરૂ—અએ માલીક મયે તખતે ઝમીપે હુવા ખીહીસ્ત
 મે હુઇમે રશકે ચમન અવાઝ, આદમકે હલકસે નીકલી આ

ખીછીરતકે હુરો કે જલસે આઠ અએ ગેતી પનાહ કરીમે કાર સાજ. પોહ વખત કમ આએગા કે એ જુન જુન મુજે મીલે હન સઠોદે સરાયથે બદન મેરા હતના તો ખુશીસે જુન ગયા કે અબસ હન કપડોમેની નહીં સમાતા. અએ સરકાર જએસી આપકી તારીફ સુનીયી વએમાહી તુમારા કામ હયે. અબ મએ પ્રજતા હુ કે આપકા મુબારીક નાવ કીઆ હયે.

ચાંદબી—અએ જતાબ ચાંદબી કરકે હમારા નામ હયે.

ગુલખેરૂ—બહોત ખુબ આપ કીસીકે તાબેમે હોયા નહી.

ચાંદબી—અએ મહેબ્બાન ઇશી શહેરકા એક હમતદબ્બાન કરકે ઠગ હયે ઉસકા મયે આશના હું લેકીન રાતકી નહી દીનકી હુ.

ગુલખેરૂ—બહોત ખુબ. (દીલમે) મુઝેની રાતકી જરૂર હયે (ચાંદબીકુ) ઐર હમારે તાબેમે આપ રહોગે.

ચાંદબી—આ ખુશીસે, મએ આપકી હું.

ગુલખેરૂ—(નોટ ગીનકે) અએ ચાંદબી લીઝીએ હમાર. એ છે. મહીનેકા દરમાઆ બસ છે હજર રૂપદએ હયે (દીલમે) ચોરકું કુચ હૈતતકી પરત્તા નહી. (ચાંદબીકુ) સુન એ ચાંદબી વસલકી રાત કરીબ આવે હતની મહેરબાની કર.

ચાંદબી—અએ શએર દસ્ત, મએને તુજપર બોહોત મહેરબાનગીકી હયે કે રઆ તુજકો મરે યુલસનમે શએર કરને કીદી અબ જયાદ કયા ચાહતા.

ગુલખેરૂ—સચ હયે કે હસ ચમન રશકે ધરમીકી મહક અબ તક કીસી જુન જુન નેનલી મગર અએ યુલરૂ મએ માહત હું યુલબદનકા શીર મુજે યુલસે કયા ગરંઝ તોરે ઝુલ્હ સીઆ કામકે કાકુલકી આગે સુખજુલ કયા ચીજ હયે. મુકામીલા રૂકત તોરે પેએ રહનકી ખુશખોકા હસ યુલીસતાનકા કોઇની યુલ ન કર શકેગા મકદૂર નહી હન નરગીશીકી કે તોરે ચરમે બહેરકે રૂપરૂમ માર

મહે મા ખસ લલાકી કે ખગખરી તેરે રૂખશારકી કરે જમ અ-
એસી ખુનીએ સે આપ પર હો તો શીર લાજીમ હપે કે તું માસી
ખુશખોસે એ ખેકલ ખુન ખુનકે કરાર દે.

ચાંદખી અએ મેરે માહન મહેરખાંત તુમારે શીરીન
સુખનપે વાર ઐર ખુરખાંત હોતી હું અએ ખ્યારે કલ વરજકી
રાત હોગી

ગુલખેર—અએ ખુખસુરતી કે ખાગકે તરેહવાર ગુલ અખ
ખયે રૂખરત ચાહતા હું.

ચાંદખી—આઠએ મેરે મહેરખાંત.

ગુલખેર—હા મેરી જન (ખાખુપે) આહ ઇન ચાંદકે તુખડકે
છોડકે જનાજી મેરા ચાહતા નહી કૌનસે કમખખતરા જી ચાહિ
કે અએરી ખુશખુમાં જાયકો છોડકે ચના જાય. (ચાંદખીકે પાસ
જાકે) ચાંદ ચાંદ મેરા જી ચાહતા નહી કે જન તુતે મે છોડકે
જાહ પર અએ મેરી આરાંમજન મએ કલ આકે મીલુગા.

(જના હપે.)

ખાખ પહેલા—પરદા તીસરા.

(રસના.)

[હમજાદખાન ઘખીજ હોતા હપે ઐર
સાખનંસે કિતકે રશીક આ મીલતે હપે.]

હમજાદખાન—કયુ દોરત તુમ કયાં જાતે હો.

પહેલા રશીક—એ રશીક તુમારે ધરપે હમ આતેયે ઐર
તુમ હમકો હીઆહ મી ચલો એની ઠીક હુના અખ કહી દેર
કરનેકા ધરાદા હપે.

દુસરા રફીક—શેહર કાનેકી ખાત કોઠડે ઐર હમજાદ-
ખાન કે સાથ જાહગે ઐર કુચ અઢે અઢે ગાને સુનેગે (હમ-
જાદખાનકુ કહેતા હયે) અઢે રફીક આજ હમકુ કોઈ જાનસેમે
લેકે ચલ. ઐર ગાનેકી ખાહાર ખતા.

હમજાદખાન—અઢે દોરતો પઞ્ચજાન તો મેરી 'સે'કડે
કીકાંનેપે હયે લેકાન આજતો મેરી માશુકકે વાહ જાનસા હયે તો
વાહ મઢે તુમે લે ચલું. પર કુચ અસરશીઆ તુમારી પાસ
રાખીઐ. કીકે મયે તુમ દોનોકુ વાહ શેક ખન.ઉગા ઐર મં
તુમારા નૌકર નજાવુગા.

પહેલા રફીક—મેરે પાસ દસ હજાર અસરશીઆં હયે ઐ
મયે તુને દેતા હું. ઐર મયે જાબ ગરકુ જાઉં હસ વખત તુ
મુને દે દેતા.

હમજાદખાન--સુન અઢે રફીક જાનસેસે હોગે પીકે
મેરે ઘરકે આઘેંગે વાહસે મયે તુને દસ હજાર અસરશીઆ દે
દુગા. યેકીન આતા હયે કે નહીં.

બીજો રફીક—દસ હજાર તો કયાં સેકીન દસ લાખ દે!
તેખી હમે એકીન હયે.

હમજાદખાન—તો જરા આપ ડેરીઐ, હીઆ મયે ગાડી
લેકે આયા. (જાતા હયે.)

પહેલા રફીક—(દુસરેકે) અઢે રફીક ગાડી લેને ગયા વો
અખતક કાઠિ નહીં આયા.

દુસરા રફીક—મઢે કયાં જાનું કે વો અખતક કીઠિ નહી
આયા.

પહેલા રફીક—દસ હજાર અસરશીઆં મયે તેરે પાસસે
લેકાં.

દુસરા રફીક—મએ એક દમડી દેનેકા નહીં.

પહેલા રફીક—મએ તેરી ચમડી લઉગાં અબ મરે સાથ
તો ચલ કે વોહ કઉનસી રાહેસે ગયા ઉસકુ દેખે તો સહી.

(દોનો જાતે હસે.)

બાબ પહેલા—પરદા ચોથા.

(ચાંદબીકા દીવાનખાના)

[હમજાદખાન દાખીત હોતા હસે]

ચાંદબી—આહએ શેઠ.

હમજાદખાન—હા દીલબર આપ ખુશતો હો.

ચાંદબી—(મુસ્કુરાકર) બહા શેઠ મયે પુછતી હું કે આપ
આજ કયાં ગયેયે તો દેર લગ ગઇ.

હમજાદખાન—સુન અએ દીલબર મરે રશકીને મુજે
આજ દાવન દીયા તો મએ વાંહ ખાનેકુ ગયાયા. કયા હરકીસમકે
ખાને પકાએયે ઝોર સરાયકા દોર ચલ રહાયા.

ચાંદબી—(મુસ્કુરાકર) અએ ખ્યારે દીલદાર મુજકો વાંહ
યાદ કીયા.

હમજાદખાન—અએ જાન તુજકો તો મએ દમપે દમ યાદ
કરતા હું. પર અએ ચાંદ અબ સમ ખાતે છોડ દે ઝોર
કેહ અએસા ગાના સુના કે સરાયસે મસ્ત હુવે બદનકો આરામ
હો જાય.

ચાંદબી—હાં શેઠ મયે સુનાનેકુ તહઆર હું.

—જાના—

દારૂડી.

પીલે મેકો જામ બાલમ પીલે મેકો જામ,

પીનેસે હોવે આરામ બાલમ ;

કયું બધેડે બનકે બેકામ બાલમ.

મધેકે પીનેસે આરામ હોવે ઐર પડે ખુબ ચેએન,
પ્રીતમ ખ્યારો સેજમે, શીર જાવે ખાશીમે રહેન. બાલમસાજન મારો છેલ છપીલા પીવે મેકો જામ,
રેશન હોવે રજાની સખીરી ઐર મીલે આરામ. બાલમખ્યારેકી મએ રાહ દેખું કબ આવે પીઆ,
ન દીદ દેખું દીલદારકો મેરો જલ જલ જાએ જુઆ. બાલમઆતર તેરે મયે દીવાની સુનરે તું બાલમ,
હીઝરમે હએરાન હું કરે આહઝારીવ ગમ. બાલમબરબર મેકો જામ મએ દેતી પીવે મેરો દીલદાર,
તુંઘ રસીલા તુંઘ છપીલા તુંઘ ગલેકો હાર. બાલમજોર ઝપટ મોસે સોવે લપટવો છલખલ હે બાતી,
ન આવે દીલબર સેજ પરતો ગમશે ફટે છાતી. બાલમઅરે ખ્યાર લગાકે ખ્યારા તુને લીઆ મેરો દીલ છીન,
પ્રીત લગાકે છોડ ગયો મએ રાતી હું રાતો દીન. બાલમ

અંત્રા,

દારૂ તો માર પીએરે રાતા રાએ નેન,
શુતો શહેમો જાગશે તો થાશે રંગની રેન. બાલમસોઝ મેરો કમ ચલેરે દીન થોડા ધર દુર,
શેજા છોટી કામીની માર જોબન જાએ બરપુર. રાજા.શાંજ પડેને શહેમો મારો દારૂડી પીવા જાએ,
આડખી રાતે આગલો આવે મારો નાગુક જીવ ધબકાએ.

જાએ પાએ ઢાલીએ ઢીલી પડી નવાર,
 શાહુડો રંગ ભીજીએ કાંઠા રમાએ રાજા કુમાર.
 રાત પડેને શાહીએ નારો નાવે મુલા પેર,
 શાકનડી પેર જામ શુવે મારી આંખમાં આવે ઝેર.
 દારૂ તો દગ દગ કરે રે પીએના કરે પુકાર,
 બેર દેવે મરગ લોચની તમે પીએને રાજા કુમાર. રાજા
 શુરજ થાને પુત્ર શારે બા માનીરે ધાર.
 દો બડી માડો ઉગરે મારો સાહેબ એવ શીકાર, રાજા
 આંખ તડે જીઆર જાહેર કોઆલ ફેરાદે.
 આવણુકી બડીઆ જગી કાંઠા જાડો બેકાદે. રાજા
 દારૂડાનાં શરમાં કાંઠા હેલ મડયા બે આર,
 લાખ રમાનું જુગલું ગઉ શેક નડીને હાથ. રાજા
 જાંચી નીચી શેજડી મારો ચડપે ન જાએ,
 કેલો મારો કયને મને ગોદીનાં લખ ચડી જાએ. રાજા
 હાજર ખીડો હાથમે કાંઠા ઉભી શહુની નાર,
 શાન કરી હું આપુ તમને આવે મગ દીનદાર. રાજા
 પ્રેમે પધારો પોલિજી મારો મેં પાથરીએકે પલંગ,
 રશીઆ મગ રશયી બરયા કાંઠા આવી ઉદાવો રંગ. રાજા
 તેં લાવીછે કાકડી કાંઠા મેં લાવ્યું ખડખુચ,
 તેં રાખી તારી જાનડી તારે મેં રાખ્યો રજપુત. રાજા

હુમજાદખાન—અમે નાનુક બદન માનીદ ખુબ ખુબકે
 હલકકા એક ઝોરની શુના.

—માના—

હારે પંજાની લોગ—એ રાહ.

આંદખી—કમ આવે ખમત ખહાર વાગસે મમે દોરી એલુંગી,
 બર બર મારે રંગ હાથ પીમકારી લે બઉગી.

ગુણ ગુનાબ ગુણ શીતમ ચમેલી કલીઆં મંગાલુમી,
 સજ સોલે સીનગાર ફાગ મેં બનઠન બપેલુગી કબ
 કેશરકો સબ ગંગ બનાકે સાંજન કોબી જાઉગી, કબ
 અપને આંગનમે ખેલ રંગ ગગનોમે ઉડાવુંગી. કબ
 પીઆતો આપે દરશ દીખાવે બલેયા જાઉગી,
 વતે વતેકી કલીઆં સેજ ગુનમનમે પીછાઉગી કબ
 નહી ચમેન મોહિ રમેન પીયા પીન કીસેન કહીગી,
 પીઆ પીન સુની સેજ આગ ગુનસકો લગા દુગી. કબ

હુમઝાદખાન—અએ નાગુક બદન તેરે હન શીરી હજકસે
 મએ નીહાએત ખુશ હવા હું.

—બેન—

ચાંદ ચાંદ તું શાઅદ હયે એક ખુન ખુન,
 શીદા હયે શીરીજ આપે હજરો ગુન.

(ગુનખેર દાખલ હોતા હયે)

ગુનખેર—(કગકો દેખકે) હા ! એ કૈન કમખખ મેરે મકા-
 નમે આકે બપેકા હયે હા. મગદુર હયે કાનકી કે મેરે મકાનમે
 દાખીલ હો શકે. અએ ચાંદ ચાંદ તું બેવકા તુમ, બસ લાઆ-
 ના હયે તેરી ઉતકાપે અએ બેમરવન બેહયા એહી તુને છે
 હમાર રૂપીએકા હવલ દીઆ.

[ચાંદની ગુનખેરકે પાસ જાકે સમજાતી હયે.]

—બેન—

ચાંદબી—(ચપારમે ખકા કાઢિ હોતા હયે આશકારે આલમ,
 મયે હુ યાઝ તેરી કયા નહી તુઝે માવમ.
 ખાતકી હયે કૌનમી ચયનેન માની આપરી,
 કમ હમ હએ મંદરખાંન કાઢિ મેહરખાંની આપકી.
 મેરે હશનમે ગુનમનકી મહક તુહી હુટેગા,
 મુજ ખુન ખુનકી શીકર મન કર વો ગુર ગુરકે પરએ.

—ખેત—

ગુલખેરૂ—અચ્ચે ચાંદ દીલો જનસે તું ચાહતી હયે મુજકો,
 તો ખાતર તેરી મહોખતકે મચ્ચે કહેતા હું તુજકો.
 દોચાર પાશ કરતેસે હોગી ખરાબી આપકી,
 હજત જાચે જોહાંમે વોખી ખગાખી આપકી.
 અખ સમઝ અચ્ચે નાઝનીત રશકે ચવત,
 પ્રીતકો નીભાના હયે ખડા કઠાણુ.

ચાંદખી—અચ્ચે ચારે ગુલખેરૂ ગુરસા છોડદે સીતાખ અખ
 મેરે મકાંતપે જાકે જરા બયેઠીઅ જનાખ.

(અંદર જાતી હયે)

ગુલખેરૂ—અરમાન અરમાન અખ આહ ખર મેરી ચાંદ
 ઔર ઠગકી હયે જુદાઇ ઠગેરી. અખ મચ્ચેખી જાકે બયેઠતા હું
 મયે ઇનસે કુચ ડરનેકા નહી. (ખાશુપે) દમપે સુમાર રખના
 ચાહીએ.

(ગુલખેરૂ ગુરસેસે બયેઠતા હયે.)

ચાંદખી—(ધરમેસે) અચ્ચે જનાખ ખાના તહઆર હયે
 ઔર શરાખ મોશુદ હયે. આપ ખાનેકુ ઉઠીએ.

ગુલખેરૂ—(પીછાડી દેખકે) બહોત ખુબ મેરી જાન મુજેખી
 જરા ખુબ લગી હયે.

—ગાના—

હુમજાદખાન—ખાનાતો તૈયાર હયે અખ ઉઠો મેરે દોસ,
 નાનખરાહ ઔર કવાખ બીસકુટ શરાખશ હયે જોસ.

ગુલખેરૂ—આયા હચ્ચે કીસ વાસ્તે કીઉ કરતા હચ્ચે બીઆદી ખાત,
 ચુપ ગયે તું બયેઠ નહી તો મારગા ભર લાત.

હુમજાદખાન—એ દમ કીસે તું ખતલાતા, ચુપ ઉલ્હુ કે સરદાર
 શરમે મેરે આકે કીઉ કરતા હયે તું તકસાર.

ગુલખેરૂ—અસ ઝખા એ ઝહેરી બંદ કર તેરી, ચુપ ચુપ હિલુ
ચાંદ જેસી ચાંદખીકા પું નૌકર મયે શેઠ. [બયેઠ,
હુમનદખાન—ચંદ મેરી માશુક હયે, ઝૈર મયે હું ઉસકા યાર,
શીકલ તેરી મત ખતા મુઝે નહી તેા મારગા બદકાર.
ગુલખેરૂ—ચંદ ચતુર વોહ પ્યારી હયે મેરી તુઝકો મારે લાત
અયે ચૌર ચંદકા નામ એક શીરતું કૌનસી બદખત;
ચંદ તુઝકો ચાહતી નહી વોહ મુઝકો ચાહતી ખાશ

ચાંદખી—(ગરમેશ ચાકે) ચુપ ચુપ દીવાને કીર્તી—
લડત મયે ખડી તુમારે પાશ,
ન કરે ખાતાં ખેશરમી તુમ કરેજી અપના કામ,
અએન મઝે ઝૈર ખુશી ખુશાલીમે હીઆ કરે આરામ.
મયે માશુક હું આપકી તુમ દોનો મેરે યાર,
દૌલત કીઆદી લાવે ઉસકી મએ હું તાખેદાર.

હુમનદખાન—સચ ખાત હયે દીલબર તુમારી શર્ત મએને
કબુલકી પર મેરી એક તકરાર હયે કે જીશ વખત મએ મેરે
સૌદેકુ જાઉગ, ઉશી વખત ઇનકો મેરે શાય રહેના ચાહીએ.
ઝૈર જો કામ મએ કરમાવું એ ખેતકરાર બજાના ચાહીએ.

ગુલખેરૂ—અયે મેહેરખાન તુમારી શરત મએને બે આંખોશ
કબુલકી, પર સુત અએ મેરી કબુલકી જીસ વખત એ બંદા
કામકો જાવગા ઉસ વખત ઇનકુ મેરે તાખે રહેના ચાહીએ.

હુમનદખાન—અએ ચાંદખી અબ મે રૂખશત હોતા હું
અએ મેરી જાન તેરી શરત બજાકે મએ થોડો દીનોમે આ મીલુગા.

ગુલખેરૂ—(ગુસ્સેસે) ચલ જા જા હીઆસે કોઇ દીન ગલીમે
મીલીએ મએ અછછી મીઠાંધ ખીલાઉગા. (ચાંદખીકે) અએ
ચાંદખી અબ મુઝેખી રૂખશત દે.

ચાંદખી—હા અફસોસ અએ મેરે દીલકે શરર કયામે તુઝે
રૂખશત! (ગમગીન હો ખડી હયે).

ગુલખેરૂ—ચાંદબી કાજી ચાહતા નહી કે મુઝકે હી આશે
રખશત દે. ખેરે મએ ખડા હું (ચાંદબીકા) અએ શકરલખ
કહું લખકા ખોલતી નહી. —ખેત—

જન જનતો એહી જન, ઐર મેરી જનતો તુહી હયે,
મુસજમીન દેખે ઇદકા ચાંદ, ઐર મેરા ચાંદ તો તુહી હયે.

—ગાના—

ચાંદબી—લે દૈજત આના ઝમદ મેરે દીજજતી,
મે શીવાએ તેરે શીરગી જનકે દીવાની.

ગુલખેરૂ—કાજી હોતી દીનમે દીજગીર મેરી તું નુરાતી,
મયે હુવા હું આશક દેખ તેરી પએશાની.

ચાંદબી—નહી ઇસી જહાંમે યાર તેરા કોઇ શાતી,
તુઝ ગયે મુઝે નહી અએન રહેન હએ રાતી.

ગુલખેરૂ—રખ ચંદા તેરે પાસ મેરી એ નીશાતી,
દે રજા ખુશીએ જાત ના હો પસેમાની.

ચાંદબી—રખતી હું અશખીએ યાર તેરી મયે નીશાતી,
તેરે દક્ષાહો દુસ્મન ખુદા તેરા નીચેમાની.

ગુલખેરૂ—જાતા હું ચાંદ મએ રખીએ મુઝપે મેહરખાંતી,
ઝર ઝહવેર લાકે કરે તુઝપે ખુરખાંતી.

ચાંદબી—અએ ધારે ધારે જનકે શીર ઝદ આપએ.

ગુલખેરૂ—અએ મેરે અરમાનકે ગુલશનકે ખીલતે ગુલે ગુના
ખ ખુદાં કરીમ હએ ચંદ મુદતમે મયે આકે મીઠુગા
જાતા હું ચાંદ મયે જાતા હું. (જાતા હયે)

—ખેત—

ચાંદબી—છટકેમે ગુએ આએ હયે, હએ હયે ભોલેભાટ,
દસે હયે શીકનલેમે અખ મયે ધંકુગી દોનોકા ધાટ.
(જાતી હએ)

દરોયશીનઃ

બાબ દુશરા—પરદા પહેલા.

—એક રશતા—

(હમજાદખાન વ ગુલખેર દાખીલ હોતે હયે)

હમજાદખાન—અએ રશીક ડ્રોઇ એક કબરસ્તાનમે જા
ઐર વહાસે એક ખચેકો લેકે આ. (સાંમને દેખકે) દેખ દેખ દોસ્ત
વોહ મહમ્મેત લેકે કબરસ્તાનમે જાતે હયે તો શીર તું ઉસકે પીએ
પીએ અજબ ઐર સુન વોહ મહમ્મેતકુ ગાડકે જાપગે પીએ તું
ઉસ કબરસ્તાનમે જાતા ઐર વોહ કબરકુ ખોદકે ઉસ ખચેકો
નીકાલના ઐર ઉસકુ અએ કપડે પહેનાકે મેરે પાસ લેકે આ.

ગુલખેર—બહોત ખુશ જનામ ઐર ખચેકુ લેકે આતા
હું સીનામ. (દોનો જાતે હયે)

બાબ—દુશરા પરદા દુસરા.

—કબરસ્તાન—

(ખોહતશી કબર નઝર આવી હયે ઐર ગુલખેર દાખીલ હોતા હયે)

ગુલખેર—(ડરકે) અએ ખુદા અમ મએ કીર્તી કરકે ઇસ
કબરસ્તાનમે દાખીલ હું. (કુછ અવાઝ સુનકે) શાએદ હીઆં
શતાન હએ ઐર ભુતખી હોગે અમ મએ કબરકે પાસ કએશ
જાઉ ઐર વોહ ખચેકુ કએસે નીકાલું. મએ વોહ જાઉ ઐર
ખુએ વોહ આ જાવે તો મએ કયા કરું. હા અફસોસ કે અએસા
સખ્ત શરતે મએ અખતકતો ન કીધી પર અએ આંદખી આંદખી
તેરે ખાતર મએ હયેરાન વ પરેશાન હુવા હું.

—બેત—

જો હોમા ખુદ મુજબે મહેરબાન,
તો જાણી હોઆંસે સલામત બર આવે અરમાન,
અબતો જોહોશો હો.

(કબરકે પાસ જતા હયે ઝૈર બચ્ચેકો
નીકાલકે બાહર આતા હયે.)

આખર મજો ધન બલાસે બચ્ચે આયા હું અબ જાઉં,
મઝે હમજાદખાનકે પાસ કેઉ કે વોહ મેરી રાહ દેખતા હોગા
(જતા હયે)

બાબ દુશરા—પરદા તીસરા.

(હમજાદખાન દાખીલ હોતા હયે.)

હમજાદખાન—ગુલખેરકું વોહ મહમ્મતકે પીછે ભેજા વોહ
અબતક કીઉ નહી આઆ. ખુદ ન ખાશતા કહી બલામે ન
આ જાય. (ગુલખેર દાખીલ હોતા હયે)

ગુલખેર—અઝે હમજાદખાન હજારો બલામેસે બચ્ચે
આપકો હુકમ બજાકે આયા હું.

હમજાદખાન—(બચ્ચેકું દેખકે) સુન અઝે ગુલખેર અબ
હીઆંસે કુચ કરતા ખુબ હયે. ઝૈર નજદીકકે શહેરમે એક બડા
બેપારી હયે ઉસકી પહેડીપે જાના ઝૈર વહાંસે કુછ અસખાબ
જોડે શીર ઘરકું ચલેગે.

ગુલખેર—અઝે રશીક ધન બચ્ચેકો ફંદાં રખેગે ગરમે જતા
હોતા તે જાતે કરતાં ઝૈર અપને સાય બચેક રહેતા. પર શાહેબ
મયે અજાબ હોતા હું કે હસમરે હું બચ્ચેકો આપ કયાં કરેગે

હુમજાદખાન—અચ્ચે મુજમેરે ઇન રમજશે અખતક તું ના
વાકીફ હયે અખ ચલ આ મેર સાથ મન્હેહોતો ઇનકી આગે હયે.
(દાનો જાતે હયે.)

બાબ દુસરા—પરદા ઐથા.

(એક પેહેડી)

(કુલચંદ શેઠ અને તેના મુનીમો, શામચંદ,
માંણેકચંદ, નેમચંદ અને ખીજખો બેઠાછે.)

કુલચંદ—અહ્યા નેમચંદ શામચંદ કીમ નથી આબો અ
ચાં ગીયોશે,

નેમચંદ—પેલા ખોખીરાવ નવાખને તોં ગીઓશ પેલા હારના
રૂપીઆ લેવાને તે હમણા આપશે કંઈ કામ હોયે તો મને કહોને શેઠ.

કુલચંદ—કોય નહી, જા તું તારી જગાએ બેસ.

(શામચંદ દાખલ થાયછે)

કુલચંદ—કેમ અહ્યા શામચંદ આટલી બધી વાર ચાં
ગીઓતો ને.

શામચંદ—શેઠ પેલા ખોખીરાવ નવાખને ત્યાં હારના રૂપીઆ
લેવા ગયોતો ને તેને ખીલીઆંતના ચાર પાંચ થાન મંગાવેલા છે.

કુલચંદ—ચેટલા રૂપીઆ લઈ આબો.

શામચંદ—શેઠ પ્રસીશ હજાર રૂપીઆ લાબોધું, (મિતાને)
અહ્યા નેમચંદ ખોખીરાવ નવાખના રૂપીઆ બીશ હજાર જમે કર
ખાકીના શા ખાતે ઉધાર. (દીલમાં) પાંચ હજાર ઘેર મોકલ્યા.

(રામચંદર દાખલ થાયછે)

રામચંદર—(બે શાદાગર શાયે) શેઠ હી સોદાગરલા દહાખાર
લાખ રૂપેયા આ માલ પાવને તીઆલા તુમી સોઈ કરેન દક્ષ.

કુલચંદ—(સોદાગરને) આવો શેઠ બેશો.

હુમજાદખાન—બહોત અછા આપણી બયેદીએ, (બેસેછે)

કુલચંદ—અમ્મ આપતો બેઠો. (બેસેછે) કહેા શેઠ તમે કીમ આબ્યાછો ને તમારે શું શું લેવાનું છે, જરા કહેા

હુમજાદખાન—હમારે હીઆં હમારે બયેટેકી શાદી હયે, ઉશ વાશતે શાદીકા અસબાબ લેને આયે હયે.

રોમચંદ—ઠીકશે, ભલે આવીઆ શીરદાર. આ કુલુશે.

હુમજાદખાન—એહ હમારા નૌકર હએ.

રોમચંદ—એનું નામ શું છે ?

હુમજાદખાન—ઉસકા નામ જાકર કરકે હયે.

રોમચંદ—અને શરદાર તમારે શું છે ?

હુમજાદખાન—હમારા નામ ખોદાબક્ષ હયે.

રોમચંદ—ઠીકશે નામતો બહ મજાના છે. (દીલમાં) એવાં નામતે કુલો નાખ્યા હશે એક રાંડનો કાકર ને પીત્તો રાંડનો ખુદા બક્ષ શેઠ એને તમે આડખ્યા.

કુલચંદ—નારે રોમચંદ તું આડખેચ કે ?

રોમચંદ—અરે હુતો ઇના દાદાની દાદીના કુંડુંબને આ-લખુછું. અરે આ અલ્યા બક્ષનો છોકડો ને ખુદાબક્ષ નામ છે ને આતો પેલા જાકર બોધા કોકર.

કુલચંદ—ઠીક ઠીક આડખ્યા ચીમ શેઠ ખોલો હવે શુ શુ નીંદાહુ.

હુમજાદખાન—શેઠ કપડોતો હમે ઉમદે ઝૌર અછે લેનેકે હયે મગર પહેલે એક કામ કીજો હએ હમારા લડકા રૌરકે બેજાર હુવા હયે ઉસ વાસતે આપકે ધરમે જુનાતો હોગા, લેકીન હમે ખતાહએ કે ઉસમે બયેકો સુજાવે ઝૌર પાછે આરામશે સોદા કરેમે.

રોમચંદ—એ શીરદાર અમે તો વાણીઆ છીએ એ તો તાંબુતના દાહડામાં મથલમાન દુલા દુલા કરે.

ગુલખેરૂ—અમે મેતા વુ હુલેમે નહી સમજતા.

શોમચંદ—ના ભાઈશામ હું ફુલામાં નથી સમજતો.

ગુલખેરૂ—ખેરે વુ સમજતો નહી તો મમે વુજે સમજતા હું, શુન વુમારે ગુજરાતી લોકમે ખચેકો શુલાતે હમે ઉસકુ વુમ કયા કહેતે હો.

શોમચંદ—ઉશને તો હમ હીચકા શાંગતા હોતીઆ.

ગુલખેરૂ—તો કમમખત મમેની એહી કહેતા હું.

શોમચંદ—ઠોક ઠોક શેઠ આપણા ઘરમાં પેલું શાકરાને હેચાડવાનુ શે તે માંગેછે.

ફુલચંદ—તારે ધમ ભરી મરતી કે પોલણું પોલણું.

શોમચંદ—પાલણુ તે શુ શેઠ.

ફુલચંદ—પાલણું તે ગેડીઉ શાકરાને શુવાડવાનું.

શોમચંદ—તારે ધમ કહેને કે હેચકો હેચકો, ચાલ એ અલ્યા બહર હેડ મારી સાથે તને હેચકો ખતાવું.
(તેનો હાથ પકડેછે.)

ગુલખેરૂ—ચલ દુરશે ખાત કર હાથ મત લગા. હમારા સરદારકા લડકા ખીદાર હો જાયગા.

શોમચંદ—ચામ ધાંધ ઢેડામેડા છીએકે શુ અમાતો વોતીઆ શીએ વોણીઆ ચાલ હેડ મારા પાછલ હેડને અરે રાંડતા હેડને
(જાયછે.)

ગુલખેરૂ—(છાકરાને શુવાડીને) અએ મેહતા તરે શેઠકા ધરતો ખહોત અછા હમે. પર વોહ ખીડકી કે પાસ ખડીધી વોહ કોનથી મેહતા.

શોમચંદ—એ અલ્યા એતો મારા શેઠની અલી હતી.

ગુલખેરૂ—અએ ખતીએ અલી કયા ખીજ હમે કુછ ખાનેકી હમે.

શોમચંદ—અલી એટલે ખાચડી.

ગુલખેર—હં હં હં ખીંડડી ખીંડડી.

શોમચંદ—અરે નહીં, આ રાંડનો પથરનો ભમરદો કાંથી મલ્યોછ શાંભડ જો જાણે મારા શેકનો સસરો તેની છોકડી તે મારા શેક સાથે પરણાવી એટલે થઈ અલી.

ગુલખેર—અરે દીવાને ઉસડો તો હમ કહેતે હવે કે શાદીકી ઝૌરત.

શોમચંદ—તારે મેં પણ હમજ સાંગતો હોવીઆ ને નકામાં માથા ફાડીઆ. (શેક પાસે જઈને) શેક શીરદારના છોકરાને સુવાડી આપ્યો.

કુલચંદ—ખોલો શેક માતીના છડા, ખાલીઓ, વીટીઓ, હીરાની વીટીઓ એ બધા સામન તમારા દાખડામાં પેક કરો હવે શું લેવું તે કહે.

હુમજાદખાન—અપતો દોષ ઉમદે પયેઝન નીકાલીએ.

કુલચંદ—શોમચંદ આ શેકને બેગણુ જોઈએ છીએ.

શોમચંદ—શરદાર બેગન જોઈતાં હોય તો શાક બાજી વાલાને ઘેર જાઓ અહી કાંઈ વેગણુ વેચતા નથી.

ગુલખેર—અરે ભલે આદમી હમ અમીર હવે શો કુછ બેગન ખાતે હમે.

શોમચંદ—તારે તમે શું પથરા ખાવોછો.

ગુલખેર—અરે ઉલ્હું હમ તો નાનખતાઈ ઝૌર કવાખ, ખીચકુટ ખાતે હવે.

શોમચંદ—ધું ધું ધું ધું.

કુલચંદ—ચીમ અલ્યા શું છે.

શોમચંદ—અરે આ રાંડનો એકું એકું ભાલેછે, નાન ખતાઈ ને કવાખ—રામ, રામ, રામ.

કુલચંદ—અહ્યા શોમચંદ તું ખાખેડે કે શુ ?

શોમચંદ—અરરર રામ, રામ, રામ, શ્રી કુબજુ ભગવાન શ્રી કુબજુ ભગવાન અમો એ ખાખેડે કે શુ !

ગુલખેડ—અએ ગવાશ કે ગવાર

શોમચંદ—તું ગોમનો કુમાર માનુ સંભાલીને બોલ.

ગુલખેડ—તો હમારા શીરદાર તેરે પાસ પાઉમે પહેનનેકે પયેજન માંગ રહા હએ ઝાર તુ કહેતા કે બેગન અએ પથર કે ભાઇ, તેરે શેઠકે ધરમે ઝારત હયે યા નહી.

શોમચંદ—મારે શેઠને ધેર દોડત નથી.

ગુલખેડ—ખુદ પનાહમે રએ ઇન બનીઓસે અએ મહેતા કુમારે યુજરાતી લોકપ્રી ઝારતાં પાઉમે પહેનતે હયે ઉસકુ કયા કહેતે હએ. (ઠપેર કર) હાં હાં દેખ એ અઠાસીએ અઠાસીએ.

શોમચંદ—અરે હરે હારે હા. ઝોઝર, ઝોઝર મારા શેઠની અલી પેહેરીને ઝમક ઝમક હેંડસે તે ડેક ડેક, શેઠ ઇનેતો અઠાસીઆ જોખએ છીએ.

કુલચંદ—અહ્યા શોમચંદર પેલી તીજોરીમાંથી અઠાસીઆ લાવતો. (લાવેડે.)

હુમજાદખાન—(અઠાસી રખકે) પયેજનતો હમને રએ અખ દુપટે દોહ તોફા દેખકે મંગવાઇયે.

શોમચંદ—તોફા હમે નથી વચતા. એતો સોપારીવાલાને ત્યાં જવો.

ગુલખેડ—અએ અફઝકે બાડદાન તોફા મેં નહી સમજ

શોમચંદ—બાડદાન જોખએ તો બંદરમાં જઓ.

ગુલખેડ—અએ બનીઆ કહાં તક મએ તુને સમજાઉ.

શોમચંદ—અને હું પણ કહાંસુધો તારી સાથે માયુ ફોડું.

ગુલખેર—સુન, તોફા ઉસે કહેતે હયે કે જો ઉમદી વ જિંચી ચીઝો હસે કહેતે હયે તોફા અબ સમજ કે નહો.

શોમચંદ—સમજો સમજો, જિંચો આભલાથી માટી.

ગુલખેર—અબ સબ ખાતે છોડદે. ઝૈર મેરે સરદારકે સીર પેચ આહીએ વાહ દે દે.

શોમચંદ—(શેઠને) શેઠ ઇનેતો પાધડી જાઇએચે, તેને એ લોક શીડપેચ ને મદીડો કહેછે. (મંદીલ આપીને આંકડો કરેછે.)

ગુલખેર—અએ મહતા તેરે શેઠકી પહેડીએ સબ મહતાને લાલ પાધડી ખાંધી હયે ઝૈર તુને કાલી કધું ખાંધી હયે ભત્તા.

શોમચંદ—ઇ એમસે ભઇશાખ કે અમારા શેઠનો ખાપ મરી ગયો છે તેથી સોગ પાડ્યો છે. (હસેછે.)

કુલચંદ—શોમચંદ શેઠનો આંકડો કરાછે, તે આપ ને રૂપીઆ ચુકવી લે.

શોમચંદ—આંકડો, પેપડો, બધુ તઇઆર છે. લો આ આંકડો દશ લાખ દશ હજાર દશસો દશ રૂપીઆ દશ આના દશ પોઇ યઇ, ચુકવી આલો.

હમજાદખાન—શેઠ આંકડેમે કુછ ફરકતો ન હોગા મયે તુમારે એકીનપે એ આંકડેકા હીસાબ ચુકા દેતા હું.

કુલચંદ—અરે શાહેબ એતો શું પાણુ અમારે તો ગાયકવાડ શરકાર શયે એટલોતો વહીવટ થાયછે કે મહીને દહાડે ઓછામાં ઓછો ચાર કરોડનો આંકડો થાયછે.

શોમચંદ—ને સાહેબ એ આંકડો ચુકવવાને હું જાઉછુ.

હમજાદખાન—બસ, બસ મહતા. તેરે કહેનેપે ઝૈર તેરે શેઠકે ઇમાનપે મયે હીશાબ ચુકા દેતા હું. (ગુલખેરકે) જાકર એ અસમાબ લેકે જા ઝૈર વો તીજોરીમેસે અસરરીઆંકી થેલીઆ

લેકે આ. ઐર યે અસખ્યા વા સંદુકમે ડાલકે રવાને સહેર
ચાંદખીકે કરદે ઐર અસરશીઆ લેકે અદ્દ આ.

ગુલખેરૂ—આઆ મેહરખાંન.

શોમચંદ—શુ શેઠ ધનો નોકર રૂપીઆ લેવા જીઓ.

હુમજાદખાન—શેઠ હમારા નોકર અસરશીઆ લેને ગયા તે
સહી પર તોનોરીકી કીલી તો મેરે પાસ હયે, તો અખ મયે ખુદ
જાતા હું ઐર અસરશીઆ લેકે આતા હું. (હકીને જાયછે)

કુલચંદ—સોમચંદ આ શીરદાર રૂપીઆ લેવા જાયછે.

શોમચંદ—કોઈ નહી, કોઈ નહી. ધનો છોકડો આપણા
ધરમાંછે, તે રાંડના છોકરાને મુકીને ચાં જવાનો છે.

છોકરો—(કુલચંદને) બાપા, બાપા પેલા શીરદારનો છોકરો
પોરણામાં મરી જીઓ છે.

કુલચંદ—અરર, સોમચંદ હવે ચીમ કરીશુ.

શોમચંદ—અરર શેઠ હવેતો મરી જાયશું એ રાંડના
આવસે ન એના છોકડાને માંગશે.

કુલચંદ—શોમચંદ હવે શું કરીશું. (રડેછે) (ને ઠગ આવે
છે) આ મારા બાપ એતો આવ્યા.

હુમજાદખાન—શેઠ લો તુમારે રૂપીએ ઐર મેહેતેકુ ભેજકે
હમારે લડકેકો મગવાઈએ.

કુલચંદ—(કાંપતો કાંપતો) શોમચંદ આ શીરદારને કહેકે
હમ થકે ને ખેચાર હજી રૂપીઆ લેતો માંડી વાળ.

શોમચંદ—(ઠગને) એ શીરદાર એમ આવો તમારે લાંકડો
તો મરી ગીઓ હવે તમે કહેા તેમ કરી આપું.

હુમજાદખાન—કયા, હમારા લડકા મર ગયા કીને મારા
મેહેતા અદ્દ કહેદે નહી તે તેરી કમખખતી આઈ દેખ.

(ઝુસે થાયછે.)

શોભચંદ—કમળાબતી મારા શેઠની કે હને મારી નાખે છે ને કમળાબતી એની અલીની કે હના ઘરમાં છોકડો હતો, મારી કમળાબતી આવેતો પછી મારી નાની અલી મારા નામના છાજી અલે.

હુમનદખાન—શેઠ હમારે બડકો બુલવાઈએ.

ફુલચંદ—(મુગો થઈને ઉભો છે.)

શોભચંદ—શીરદાર સાથે હને કેશરી પાક આલો નહીં તો શીઆડનો મેથી પાક આલો કે શરદી ગરમી બધુએ મરી જાય ને કોન પણ ઉધડી જાય.

હુમનદખાન—મેરે દીલમેળી હામેલી તદનીરથી કીઉકે કુછ શુનતાહી નહીં.

શોભચંદ—(શેઠને મારે છે) મારા શેઠને મારતો ના, મારા શેઠને મારતો ના.

ફુલચંદ—ઓ મારા બાપરે. (નાશી જાયછે)

શોભચંદ—શીરદાર તમારે છોકડો મરવાનો તતો મરી ગીઓ હવે કાંઈ પાછો આવે તેમ નથી. હવે તમે કહો તે હું આપુ ને અમારા શેઠને માફ કરા.

હુમનદખાન—અમે મહેતા મયે બહોત દીલગીર હોતા હુ કે મેરા નુરે ચરમ હસ દુનીઆકો છોકડો ચલા ગયા. અબ ધન દહીલતકુ કયા કરે, અફસોસ સદ હજાર અફસોસ.

શોભચંદ—શીરદાર તમે દીલગીર ના થાઓ હશે કાંઈ નહીં આજો હવે હું તમારા છોકડાને બદલે બે લાખ રૂપીઆ ને બે લાખ આપુ છું એ ઉપરાંત તો મારા શેઠના ઘરમાં ખીજી પુજી કાંઈ નથી નહીતો તે પણ આપી દેત.

ગુલખેર—અમે મહેતા તું હુશીઆર વ દાનાવ હવે નહીતો મમે કામમે તુમ સબકો ફાંશીઆ જાયે. અબ ચલ દેવો રૂપઈએ આર જાઝ. (ગુલખેર ઠગકો સમજાતા હવે.)

શોમચંદ—હા આણા. (બધ જાયછે.)

કુલચંદ—(છુપાતો આવેછે) કેમ શોમચંદ શું કીધું એ શેડના નાશી ગીઆ કે ?

શોમચંદ—અરે તમારા પાપમાં મારાતો બાર વાગી જતને મારી અલી રડતા રેત, પણ એ વહાણુ ને એ લાખ રૂપીઆ આપીને કાઢી મેના.

કુલચંદ—અરરર મારા બાપરે, શત્તારનાથ કાહાડુ (પોક મેલેછે.)

શોમચંદ—ઓ શેડના બાપરે. (રડેછે)

અલી—મેં તમને કહ્યું ને એ પીટયો મેહતો તમને બીખ મંગાવશે ને જીવો મંગાવી ને હજી પણ એ મુવાને કાહાડી મેલો નહીં તો હું મારા બાપાને ઘેર નાશી જાઉં.

કુલચંદ—નારના તું વલી કયાં જાયછે, ધને કાહાડી મેલુછું (મેહતાને) જા અલ્યા શોમચંદ મારે તાર કાંઈ કામ નથી તે મને બીખ મંગાવી. (રડેછે.)

શોમચંદ—હજીતો કાચલી લેવડાવીશ.

અલી—જો મારે પીટીઓ હજીતો કાચલી લેવડાવાનું કહેછે, કહાડી મેલાડો કે નહીં.

શોમચંદ—મારે પગાર ચુકવી આણા.

કુલચંદ—કોતી પાસે પગાર માંગેછે.

શોમચંદ—તમારી પાસે ચોકડી કરીછે, કાંઈ રમત કરી નથી ને પગાર નહીં આપેતો ફરીઆદી કરીશ.

કુલચંદ—જા જા કર ફરીઆદી જા.

શોમચંદ—જાઉં છું હા, જાઉં છું હા, જાઉં છું હા, તમારી અલી વેચાવીશ. (જાયછે)

કલચંદ—ચાલ મારી અલી, ચાલ ધરમાં જઇએ (નિઠેરા
હું નઉઠું હો સંભાડનો. (ગત)

(પરડો પડે છે)

બાબ દુસરા—પરદા પાંચવા.

એક રસ્તા.

(યુનિફોર્મ ધારી નાના હ)

ગુલબેર—અએ માલીક માલીક, મએ મેરી અરમા
કબ પાંચુગા વોહ હમજાદખાન તો એક પાનીએકા ધગ મા
ઐર દશ જાખકી દોલત ચાંદનીકા બેશુ અબ વોહ ચાંદની
હાથમે ન રહેગી પર ઉમીદ હયે મુઝેકા કે ઉસ બુલ બુલકો દર
તરાહાંસે હાથમે લાવું. (કપેરકે) હમજાદખાનકો ખીલે ઐર રસી
બેનેકો બેજા પેહ અબતક કબુ નહી આયા.

હમજાદખાન—શીરદાર આપકા ફરમાન બજાકે મએ અયા
હું ખીલે ઐર રસીની લેકે આયા હું.

ગુલબેર—હમજાદખાન અબ સુન મયે તુઝે એક બાત કહેતા
હું કે તું અપને દીનમે હુશીઆર રહેના, કબુ કે બાદશાહકે મહેલમે
ઐરી કરનેકી હયે. તો શીર ઉસ મહેલકે દરવાજે પારા ટે
બજતે હયે તો વોહ બારા ઘટે બજનેકે સાથ બારા ખીલે મારકે
આહીસતા આહીસતા ઉસ મહેલપે ચડ જના ઐર શૈનરી દીવા
નખાનેમે બાદશાહ શોયા હયે, સમજ હુશીઆરીસે એક બાજુપે
છુપકે બપેકતા મયે મેરા કાંમ કરકે શીર તુઝે ચેતાજેગા.

હમજાદખાન—(એક બાજુપે) અરરર મેરી કયાં કંમબખતી
લગી કે મયે ધનકી સાથ આયા અએ કંમબખત ચાંદ તુને

મુઝકો ફસાયા અમતો હીમત રખના ચાહીએ નહીતો દશ લાખકી
 હાલત જે દી હયે વોખી જાએગી (યુદ્ધખેરકે) આછા સાહેબ મએ
 બહોત ખબરદારીસે રહુગા ઝૌર તુમ કહોગે વહા છુપકે બપેકુગા
 ગુલખેર—કીઉકે વાંહ કુછ બનીએકા ગર ન હયે વહાં તો
 ચોરીકા કામ બડા સખત હયે ચલ આ મેરે પીરે.

(દોના જાતે હયે)

દરોપસીનક

બાબ તીસરા—ચરદા પહેલા.

બાદશાહકા મહેલ

[વઝીર, અમીર, સખ બએકે હયે ઝૌર બાદશાહ
 અપને નસેમે બપેકા હયે]

બાદશાહ—અએ વઝીર આજકી શખ મઝેદારી વ અપેનમે
 યુઝરીગે તો કોઇ અછી ગાનેવાવાલી હો ઉસ બુલાનેકો સાકીકુ મિજન

વઝીર—બહોત ખુશ શાકી ઝદજન ઝૌર ચાંદખીકુ બુલા લા.

શાકી—અછછા જનામ. (જાયકે)

બાદશાહ—(નસેમે) વઝીર અમ તક જલસા કયુ નહી
 શર હવા.

વઝીર—શકૈકાં મયેન મિજન હયે વોહ અખી આએગા.

(ચાંદખી આતી હયે, સલામ કરકે બપેકંતી હયે.)

બાદશાહ—(ચાંદખીકા) ચલો છેડો તુમારે શીડી હલકકો
 ઝૌર કરે ખુશી ઇન મહેશીલકા.

—ગાના—

ચાંદબી—તાને તખ્ત ઐર બાદશાહ સારી—

આલમ પનાહ હો તુમે મુબારક, ટેક.

તારી કતેરી હોવે જહાંમે જહાંપનાહ વોહ તુમે મુબારક

રત્નો મુશીબત દક્ષ હો તુમસે,

રહેમ ખુદાકી હો તુમે મુબારક. તાને તખ્ત૦

તુમારે હકમે અરમાન હમારી,

કરે હાંશીલે ખુદા તુમે મુબારક. તાને તખ્ત૦

કયામત તક કાયમ રહે તખ્ત શાહકા,

ઇએ હવે દેવા હમારી હો તુમે મુબારક. તાને તખ્ત૦

(ગાના બંદ કરકે પાન બનાવી હયે)

બાદશાહ—(નસેમે) વઝીર ગાના બંદ કયુ હુવા.

વઝીર—યએ મહેરબાન આપકે વાસતે ચાંદબી પાન બનાવી હયે. (ચાંદબીકો) ચાંદબી ચલો અબ કુછ ગરબીઆ હોરી કુમરીકુ છેડો.

ગોકલીએ લઈ ચાલો—એ રાગ

હોરી એલુ મેં કીનકે શંગ પીઆ ધર નાહી અપના ટેક.

હાલત તમારી શુનોરી શંખીઆં,

ખેયરન ભલ મોકો આખીઆં. પીઆ૦

શંગકી શહેલીઆ એલે હોરી,

વો દેખ જલે જાન મારી. પીઆ૦

શોનેકી મોરી બની પીચકારી,

હીરે જડીત શખ મારી. પીઆ૦

કાંગણુ કલ્લો કલ્લો સે સજન,

તડક તડક જાએ રજની. પીઆ૦

શખ રંગ શીકો પીઆ બીન ખેયેના,

નાપેનુ જહાંસેર ઐર ગેયના. પીઆ૦

જોખનકી બાહર પીઆ ખીન છાતી,
ઉબલ ઉબલ રહી છાતી.
દરશકો તરશત અંખીઆ હમારી,
અખ આકે મરૂં મેં કરારી.

પીઆ૦

પીઆ૦

[સખ મીજલસ ખુશ હોતી હયે, ઐર બાદશાહ
અપને દીલમે બહોત ખુશી હોતા હયે]

—ખેત—

બાદશાહ—વઝીર વઝીર, દીલ હુવા હયે ખુશાલ,
આરમાન કયા એ રખતી મયે કરગા નીહાલ.

વઝીર—જહાંપના મએ પુછતા હું. (ચાંદખીકો) અએ
ચાંદખી શહાકા જ બહોત ખુશીમે આયા હયે, તુમારા જ ચાહે
વોહ માંગલ્યો, તુમારી અરમાન પર આવેગી.

ચાંદખી—અએ નામવર સાહેબ હમારે ગાનેસે આપ ખુશી
હુવે, ઐર મહેશીલસે મુઝે આફ્રીન મીલી એહી મયે અરમાન
રખતીથી. ખસ અખ ઝયાદ કયાં માયું નામવરકી નીશાની મીલ
જાએ તો ખસ હયે.

વઝીર—અએ હમારે શરકે તાજ દીલમે આવે વોહ
દીજાએ મયેને પુછાતો સહી પર મુહુશે કુછ કહેતી નહી.

બાદશાહ—અએ વઝી અપને ખજાનેમેસે એકસો અશ-
રશીઆ દે, ઐર મયે મેરે ગલેકા હાર મેરી પાદગારીકે લીએ
દેતા હું. (હાર ઐર અસરશીઆ દેતે હયે).

(ઐર ચાંદખી જાતી હયે)

બાદશાહ—શાકી મહેલકે દરવાજે સખ બંધ કરદે અખ
મયે સો જાતા હું, તું હોશીઆરીશે ખડા રહે.

શાકી—આજ સાહેબ તુમારા ખીદમતદાર બંદ હજુરીમે
હાજર રહે. (શહ સોતા હયે ઐર શાકી ખડા હયે.)

ગુલખેરૂ—(દાખીત હોઈ) સુન, હમબદખાન તું ઉશ જાએ
કે ચુપકા ચુપકા બયેક. મયે તુએ પુકારે ઉસ વખત તું આના
(ખીચાર કરેકે) અબ હસ મહેલમે એક શાકી શીવાય ઐર કોઇ
નહી. (એક બાજુપે ખડા રહેતા હયે.)

બાદશાહ—શાકી હુકા ભરકે લા.

શાકી—અછ જનાબ. (હુકા લાતા હયે)

ગુલખેરૂ—અસ અબ એહી તદખીર કરકે શાકી અબકે
શીર હુકા ભરને જાવે ઐર મયે ઉનકે પીએ જાઉ કે ઉસકા દમ
આખર કર.

બાદશાહ—શાકી શીરકે હુકા ભરકે લા, આજ મુન્ને નીદ
કહું નહી આવી બજા.

ગુલખેરૂ—(બાજુસે) નીંદ નહી આવી તો કંમબખતી તુમારી

શાકી—બહોત ખુબ.

[શાકી જતા હયે ઉસકે પીએ ગુલખેરૂ જાકે ઉસે
માર દાલતા હયે ઐર હુકા ભરકે લાતા હયે]

ગુલખેરૂ—હીજાએ સાહેબ ઉકા ભરકે લાયા હું.

બાદશાહ—કોઇ કીસ્સેકી ખાત સુના કે મુન્ને નીંદ આવે.

ગુલખેરૂ—અછા સાહેબ સુનીએ એક બાદશાહ અપને મહે-
લમે સોયાતા જબ આધી રાત ગુજરી તો નાગાહ ઉસ મહેલમે
એક ઐર દાખત હુવા. બાદશાહકે પાસ એક શાકી શીવાય ઐર
કોઇ નહી થા તો શીર વોહ ચોરને શાકી હુકા ભરને ગયા ઉસકે
પીએ જાકે ઉસકો મારકે બાદશાહકાં શાકી ગ્રોહ ખુદ બનકે આપા
શીર બાદશાહકું નીંદ લગી ઐર નો બાદશાહને અસખાબકી
પેડી પલંગકે નીચુ રખીયા વોહ ઉકાકે ચલા ગયા.

બાબ તીસરા—પરદા દુસરા.

એક રસતા

(ફકડ અંદરે કપડે પહેનકે ચાંદકે પાસ જતા હયે)

—ગાના—

(તફરકા હોતા હયે અંચેસાળી ગુલનંદમ કંઠ)—એ રાહ

કુંકડ—ચાંદકી જુદાઈમે અંચ જાન મેરી જાવી હયે,
 રૌશન દીદ બતા મુજે અંચે ધ્યારી કીર્તિ સતાવી હયે. ચાંદકી
 શરમીંદ ગુલાબ હોતા હયે દેખ રૂપશારેકા,
 અસ્મકો દેખકે નરંગીશમી શરમાવી હયે. ચાંદકી
 મહે બુધામે વોહ હયે નાઝની રશકે અમન,
 જુદા કાલી દેખકે બુલ બુલની બજાવતી હયે. ચાંદકી
 દંમપે દંમ કરતા હું યાદ જાન કીઉ મીલતી નહી,
 હયે શીકલ રશીલી વોહ તશવીર મુજકો બાવી હયે. ચાંદકી
 ચાંદશે મીલું મયે જાકે તો હોવે આરાંમિ એહેન,
 વરુલકી કબ રાત હો અરમાન અંચેશી આતી હયે. ચાંદકી
 (જાતા હયે)

બાબ તીસરા—પરદા તીસરા.

[ચાંદખી અપને ખુમારી ધશકમે બયેઠી હયે
 ઐર ફકડ દાખીલ હોતા હયે.]

ચાંદખી—આહઅ મેર ફકડ.

કુંકડ—હાં હમ સદા રહેતે હયે, અકડ કીર્તિ સરકાર
 આપકી તખીએત તનફરુસ્ત તો હયે.

ચાંદખી—હાં મગર મએ કબકી ખુમારી રાહ દેખવી બયેઠી હુ

કુક્કડ—અએ જન તુમેરી રાહ દેખડે ખયેહીતી તો મએ તુમે આ મીલકિ નહી. અએ ચાંદળી મુઝકો મેરે પીદરકી દહા-શત બહાત લગતી હએ ઉરકે લીએ મએ તેરે પાસ આનેકું નહી શકતા.

ચાંદળી—અએ મેરે પ્યારે અપ્પ કહીજના નહી રાતો દીન મેરે ચરખાપે રહો હએ મકાંન તુમારા હયે.

કુક્કડ—અએ ચાંદ આજ મેરા જી ચાહતા હયે કે તેરા શીરી હલક શુંનું.

ચાંદળી—અએ જન દીલો જનશે સુનાતી હું. (ગાતી હયે)

—ગાના—

(મુસતફા ભાઈ મેરા દીલઆરા)—એ રાહ.

ચાંદળી—હીઝરમે અએ પ્યારે જન મેરી જતી હયે, રશકે ચમનકા ચુલ હયે તુ તસવીર તેરી ભાતી હયે. હીઝરું જોકો નાહોં ચએન મેરે જબસે વોહ ગયા ચનમ, લાખોમે હયે તુહી દાના ન અકજ મેરી પાતી હયે. હીઝરું લખતો મયેને દેખી તેરી ગોયા માનીદ ચુલસી હયે, જી કરે પુરખાન તુજપે અરમાન ચએસી આતી હયે. હીઝરું (શંભાલો તેરેગે અદકો જરા શુનોતો શહી)—એ રાહ.

ચમનમે આયેહો પ્યારે જરા શુનોતો શહી, ઉડાવુંગા ગાનેકી ખુશખો હવા શુનોતો શહી. ચમન૦

ન હોગા જેહાંમે કોઇ ઉઆર આપકે માદ, કરમી ખુશમે ખોઝકે જખા શુનોતો શહી. ચમન૦

હુવા હએ દરદ મોહબતકા કયા કઉ તુમશે, ખતાયો કોંત્રસી ઉનકી દવા શુનોતો શહી. ચમન૦

ખીમારી શખત હયે જી હાલ તુમશે કયા ખેલુ, કો સુનતા નહી મેરી શદ શુનોતો શહી. ચમન૦

મરીજ મરેકા હકીમ કોઈ મીલ જાવે,
હેસા ન માનુગી ધનકા બલા શુનોતો શહી. ચમન
થકે હકીમ હયે દવાનો ઉનકી દેદેકે,
આશક આ જાએતો દરદ દકા શુનોતો શહી. ચમન

[ગાના શીર હયે, બાહરસે કુછ અગ્રાજ શુનેકે
ગાના ખંદ કરકે મુનતી હયે.]

ગુલખેરૂ—(અંદરશે) અએ ચાંદખી દરવાજા ખોલ.

ચાંદખી—હાં હાં ખોલતી હું.

કુકુડ—(ધબરાકે) ચાંદખી વોહ કોન હયે.

ચાંદખી—અએ જાન જાન, ધબરાતા કીઉ વોહતો મેરા
શક હયે જો મએને તુઝકો કહાંથા કે દોલત લેને ગયા હયે વોહ
દોલત લોકે આયા હયે.

કુકુડ—અએ ચાંદખી મુઝે હીયાંસે બાહર નીકાલદે નહી
તો કહી છુપાદે. (કાંપકે) તોખા કહી મુફત મેં મારા જાઉગાં.

ગુલખેરૂ—(જોરશે અંદરશે) ચાંદ ચાંદ દરવાજા ખોલ.

ચાંદખી—આતી હું, આતી હું, હયેરા. (ફકડકા) અએ
ખારે ખારે એ ચદર ઓડકે ચકી પીસને બયેહજા. અએ જાન
ધબરાના નહી મયે ઇન દોનોકા અજા રસ્તા કહગા.

(ફકડ ચકી પીસને બયેહતા હયે.)

ચાંદખી—(દરવાજા ખોલકે) દોલદારે મન મએ કબકી
તુમારી રહા દેખકે બયેહી હું.

ગુલખેરૂ—(યુશેમે) કીઉ ચાંદ દરવાજા ખોલનેકુ દર લગ ગઇ

ચાંદખી—(આપ મસલતે મસલતે) અએ ખારે ખારે મયે
સોપથી ઝીર મુઝે ખાખ આયા ઇન અએ ખાખકી એહી હકીકત
હયે કે મયે ખાન ખાતે ખાતે પજંગ પર સો ગઇ શીર કયા ફક
માંજરા કે આપ દરવાજોએ આકે ખડે હો ઝીર મુઝે પુકારતે હો

અમ્મે સુનકે મમ્મે ખાખશે ખીદાર હુધ ઝૌર દરવાજા ખોલેકે દેખતી હુતો અમ્મે મેરે ચરમોકે તારે શાએદ આપ હી નજર આમ્મે.

ગુલખેરૂ—અમ્મે ચાંદ મયે દુરકી મંઝલ કરકે આયા હુ અમ્મે જાન ખાના ઝલદ તૈયાર કર.

ચાંદખી—અમ્મે અઝીઝ ખાનાતો તૈયાર હયે લકીન અમ્મે મેરે ખ્યારે મયે પુછતી હુ કે મેરી શરતકે માફક તુમ દોનામેસે ઝીઆદી દૌલત કીસકી હયે.

ગુલખેરૂ—અમ્મે જાન ઝીઆદી દૌલત મેરી હયે મમ્મે ખાના ખાકે શીર તુજે બતાવેગા તું અજમાઇશ કરીઓ.

હુમજાદખાન—સમ હયે ચાંદખી કે ઝીઆદી દૌલત ગુલખેરૂકી હયે.

ગુલખેરૂ—(ચાંદખી) મગદુર નહી ધનકી કે મેરી બરાબરી કરે.

—ગાના—

ચાંદખી—ઝીઆદી દૌલત હયે તેરી અમ્મે મેરે ગુલખેરૂ સનમ, મેરે ખાતર અમ્મે ખ્યારે કયેસા ઉઠાયા હયે સીતમ.

ગુલખેરૂ—તેરે જુદકીને અમ્મે જાની મેરા દીલ છીન લીઆ, દામે ઉલફતમે મેરે દીલકો તુને કયેદ કીઆ.

ચાંદખી—અમ્મે મેરે જાન બસ અરમાન બરાઇ મેરી, દીલકો ખુશ કર અમ્મે ખ્યારે અખતો હો ચુકી તેરી.

ગુલખેરૂ—તેરે નયેનાને અમ્મે જાની મુજે દીવાના કીયાં, પર ન મહોબતમે મમ્મેને વસલકા એક જામ પીયા.

ચાંદખી—આ મેરે ગુલખેરૂ તુજે હાર ગલેકા મેં કરે, મીઠી બાતોપે મેરી જાન મયે ખુરખાત કરે.

(ઠગકુ)—મીઆ છે પાંચ ગીનો અખ તુમારા કામ નહી, બાત હમ્મે શરમકા આશકકો હીયાં આરામ નહી.

હુમજાદખાન—કીસ લીએ જાઉં છું મને આંધળી તું સુનણે જરા,
તેરી ઇન ચોરકી છાતીપે અપસ રહુગા ખડા.

આંધળી—ખડે રહો બાહર મીયા હીઆથે છોડકે તકસાર,
મેરે ગુલખેરે શીવાય ગયેરકી નહી દરકાર.

હુમજાદખાન—હી હયે દશ લાખકી દોલત આંધળી તુઝકો,
મેરેમ હો ચુકી ઇનકાર કીર્જી કરતી મુજકો.

આંધળી—મેરે પ્યારકે સાથ મએ કાદુઝી ખુસીમે દીન,
પરી એક પાનમે દશ લાખ મેં લેતી હું છીન.

હુમજાદખાન—મેવકા હો ચુકી આપર મુજેની ગાન કીઆ,
દોલત દશ લાખકી લેકે મુજે દીવાના કીઆ.

આંધળી—દરમાં દશ લાખકા નૌકર મેરે ખાતે હયે,
તેરે જયસે તો મીઆ ઘરપે બહોત આતા હયે.

હુમજાદખાન—ખુન આતા હયે મુઝે લઉંગા મને દોનોકા જાન,
શીરની કહેતા હું કે આંધળી જરા તું માન.

ગુલખેરે—અબ મીઆ બહોત હુવા બધ કર અબા એ તેરી,
શઠ મને આંધકા ઝૈર એની શઠાની મેરી.

હુમજાદખાન—અએ આંધ લેકે દાંમ રસાના નહી ભલા,
મેરે જીમરકો જલાના નહી ભલા.

આંધળી—ધી શરત મેરી મીઆં મેં રખતી હું શરમ,
નાહક કીઉ કરતા તેરા ગુશો ગરમ.

ગુલખેરે—અએ આંધ આંધ અબ ઇનકો કીઆદા સતાના
ખુબ નહી એક થોડે દીન હીઆ ઇનકો રહેનેદે શીર રખશત કરેને.

આંધળી—તુમારી ખુશી હોતો રખો મને તો નાખુશ હું.

ગુલખેરે—અએ જાન તું નાખુશ હયે તો હીઆ કોન રહ
હયે. (દીલમે) એ કવાબમે હડી કાએકુ એઇએ. (આંધળીકો) અએ
આંધ આંધ અબ તો બહોત મુખ લગી હયે ખાના લેકે આ.

ચાંદબી—ધ્યારે ધરમે જાકે ખયેકો મએ પ્પાના લાતી હું.
હુમજાદખાન—હા અફસોસ આપ્પર મયે નામુરાદ હુવા.

—ખેત—

ઝરકી મહોખત ઝરકે તામે, ઝરતો જગમે ખાર હયે
હંસ જગોપે દેખો યારે, ઝરશે ખેડા પાર હયે.

(ખયેકતાં હયે)

ગુલખેરૂ—માશુકાકી મીઠી ખાતોપે દીલકો મત લોભા.

વોહ પુઝકો કહેતી નહી મીઆ વોહ ઝરકો કહેતી યાર હયે.

ચાંદબી—(એક બાજુપે)

(ખયેકતાં હયે.)

—ખેત—

લાઇ હું મએ શીશા બર મહેરી શરાખ,
પીલાઉ ડગ ચોરકુ આપ્પર દમ કર સીતાખ.
મયે આશક હું ઉનપે હયે મેરા દીલદાર,
ધન માલ દોલતકી નહી મુત્તે દરકાર.
જાઉ મયે જહદ ઝૈર કર ઝે કામ,
શીર મયે મેરા ફકડ મઝે કરીગે મુમો ઝૈર શામ.

(ચૌર ઝૈર ડગકી ખીચમે ખયેકતી હયે.)

ગુલખેરૂ—ચાંદ ચાંદ શરાખકા શીશા ઝૈર જામ મેરે પાસ
હા મયે મુત્તે બરકે પીલાઉ.

ચાંદબી—અએ ધ્યારે બાદ મુદતશે મએને આપકા રોશન
દીદાર દેખા હયે તો મયે મેરે હાથશે તુમે શરાખ પીલાઉ (બરકે)
લીજુએ મેહેરખાન.

ગુલખેરૂ—હા મેરી જાન. (પીતે પીતે) અઝખ લહેઝતકાં
હયે એ શરાખ.

ફકડ—(પીસતે પીસતે) અમ હોગા તુમાસે ખાનખ ખરાખ.

ચાંદબી—લીજુએ મેહેરખાન.

ગુલખેરૂ—બસ ચાંદ અચ્ચ હમજાદખાનકો દે.

હમજાદખાન—નહી નહી અમીઝ તુજે ચાંદખીકી કસમ હયે તુહી નોશ કર.

ગુલખેરૂ—અચ્ચે ચાંદ તેરે કશમકે ખાતર મયે શીરકે પીતા હું એ ઇશકોકા શરાખ.

ફક્કડ—અખ ખરાખર હોગા તુમારા ખાના ખરાખ.

ચાંદખી—(હમજાદખાનકો) લીજીએ શેઠ.

હમજાદખાન—હા સરકાર. પીતા હયે)

ફક્કડ—(પીસતે પીસતે) ઠગજી તો પીવંતાને, ચોરજી તો મરંતા અછા, અછા, અછા.

ગુલખેરૂ—અચ્ચે ચાંદ અચ્ચે કચ્ચેસા શરાખ મીલાયા મુઝકો (લયડતે લયડતે) કયા ઝહેરીયા શરાખ.

ફક્કડ—નહી નહી હચ્ચે તુમારા ખાના ખરાખ હોનેકા હચ્ચે હયે શગખ. (પીસતા હયે)

હમજાદખાન—અચ્ચે ચાંદખી આખીરશ તને ખેવફાઈકી દયાનત, દયાનત, હયે તેરી ઉલફતયે. (દમ આખર હોતા હયે.)

ગુલખેરૂ—અચ્ચે સનમ સંગદીલ ખેવફા માશુક હજારે દયાનત પડો તેરી આશનાધયે.

ચાંદખી—હચ્ચે જનાખ કયા હુવા તુમકો ઝોર પીતે હો શરાખ.

ફક્કડ—હાંહાં ચાંદખી કરદે ઇનોકા ખાના ખરાખ. (દીલમે) શીર મચ્ચે અચ્ચેશા આરામ કરગા, કબચે પીસતે પીસતે મેરે હાપમે છાતે પડ ગયે હયે.

ગુલખેરૂ—મેરા દમ લખોયે આયા ઝોર તું કહેલીકે ઝોર પીણા.

—ખેત—

ખેમુરવત ખેરહેમ ખેવફા હુંહ તું આશના,

દીલ લગાયા જીસે ઉસકી હયે તું આશના.

(દોનો મર જાતે હયે)

—ખેત—

(ચાંદળી ફફડકે પાસ જાકે)

આ મેરે પાસ અએ મેરે ખ્યારે અલરત,
 તેરે દોસ્તો મેં દેતી હું મયે અપના દસ્ત.
 કયામત તક કયામ રહે તેરી ઉલફત,
 ખુદા ન આશતા નગીરે આફત.
 નગયેરશે ગરજ હયે મુઝકો ઝીનહાર,
 આજશે હું તેરી ઐર તું મેરા દીનહાર.

—ખેત—

ફફડ—મુન એ ચાંદ તું હએ વફાદાર,
 હયે જાન સચા મુઝપે તેરા ખ્યાર.
 કૌલ દે મુઝકો તુ હેકે વફા,
 કે હરગીઝ ગીરે ન મુઝપે જફા.

—ગાના—

(ગર હમને દીલ સનમકો દીઆ—એ રાહ.)

ચાંદળી—જફા ગીરે ન તુજપે જાન હએ જાનકી કસમ,
 હરદમ રખુંગીઅરમાયે હમાનકી કશમ.
 તેરે ખાતર ખ્યારે મએને લી દેનાકી જાન,
 અઝીઝ જાની તુ મેરા હયે જાનકી કસમ.
 તું ગલેકા હાર હયે ઐર તું મેરા દીલદાર,
 તું ઝીગરકા જાની હયે યાર ખ્યારકી કશમ.
 હીર લાલ માતી તુમપે કરંગી શીદા.
 કુરબાન હેકે જોબું મેં ઢરે માનકી કસમ.

હએ મેરે આશનાવો જાન અબ શયે દાસ્ત છોડ દે ઐર
 અયેશ મજેશબો રોજ મેરે સાથ કર. અલ આ ધરમે આકે
 બયેઠ મયે ખાના લાતી હું. (જાતી હયે)

ફકડ—બહોત આછા (કપેરકે) હએ ફકડ ખુબ હુશીઆરીશ રહેના નહી તે તેરીની હાલત કબુ અએશી હોગી (ખીચારકે) આહા ઇન ખેરહમ ઓરતને મેરી આંખોકે શામને દોનો આશ કોકી જાન લી તે શય હયે કે કબુ મેરીની જાન લે ઉતમે કુછ શક નહી. કબુ કે એ બડી બેકદર ઓરત હયે કે ઇન ખીચારો કુગને દશ લાખકી હાલત દી ઓર ચોરકી મહોબત બેશુમાર થી પર અએશી મહોબત જુન વો બેવશ હુઇ એ ફકડ ખુબ ગોહાર કર કે તેરે બાએક નહી હએ ઓરતકે તું આશનાઇ કરે.

—બેત—

દીલ દીને ઉસીકો જસે દીલકો દરકાર હો,
દીલ દીને ઉસીકો જો આખર વફાદાર હો.
બેહવા ઓરતકો હરગીજ દીલ ન દીજીએ,
બેમુરવત માશુકશે આશનાઇ ન કીજીએ.
બેરેહમ બેશરમ બેકદર દેખી હએ ઓરત,
અપને આશકોકો મારને ન આઇ જરા ગેયેરત,
બશ અબ એહી તદખીર અહી લગતકે ઇન અનજરશે
ખીકા ગલા કારતુ ઓર દોવલત લેકે અપને ધરકો ચલા જાઉ
શી ખુનખાર ઓરતકો કતલ કરના શજવર હયે.
(ખાના લેકે આતી હયે.)

ચાંદબી—ચલ આ ખ્યારે ફકડ ખાના ખા લે ઓર શરાબ પા લે શીર અએશી વ મન્ને કરીંગે.

ફકડ—(ગુશેસે) ચુલેમે દાલ તેરા ખાના ઓર અંગાર લગા તેરે શરાબકો એ કમબખત ઓરત થુ હયે તેરી ઉલજતપે એ બે શરમ ચાંદ.

ચાંદબી—કબુ કબુ ખ્યારે મુન્નેશ એશી કયાં ખતા હુઇ ને ઇશ કદર આપ બેજાર હુવે હો. (એક બાજુપે ખડી હયે)

ફૂફડ—અમે નાબકાર તેરા શુ મુજે મત ખતાં.

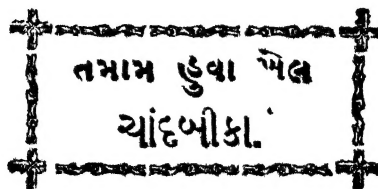
—બેત—

અયેશી ઓરતોશ હરગીજ ન કીજીએ મોહોખત,
 બેકદર મે શવાકી ન કીજીએ શોખત.
 નેહાકી ઓરતોશ હોગે શમ માહીર,
 ન તો દાખલા ઇએ ચાંદકા હયે હીઆ જાહીર.
 આપર હુધ બેવશ આકે ધન માલ,
 ચાંદકી મોહોખતમે દેખો ઇએ હાલ.
 મીજજશકે શહેબો કરનાં ખુબ ખ્યાલ,
 ફેરકીકી શોખતમે હયે બુરે હાલ.

ચાંદબી—બશ બશ અએ ખારે નાહિક કયુ મુજે બદલ
 કરતે હો મથેન કયાં તુમારા બીગાડા, ઓર કે નશી દોલત
 તુમારી આલ. જો હશ કદર મિશરમીકે શુનાત શુનાવે હો
 તુમપે જ દેતી હુ ઓર તુમ બેનમાન હો ખડે ખડે નાલાએ
 ખાતા શુનાતે હો.

—બેત—

ફૂફડ—મારેગી મુજકો ઇએ હયે કમ અકલ,
 લે લે એ ચાંદ તેરી કરનીકે ફલ.

દી ૫૫ થો *

આ મારો ચાંદબીની નાટક કુબચની ચોખ્ખી પાતળી નજરે આપણે નજરીટ થો: જમન નાટક તખ્ત પર મુઠામાં આપણે હરે, તો પણ હલ લખીત તેની ખરી પુખી તમારા ચારના મન પિચવા શીવાએ રેલેલી નથી, તેથી મનમાં મનમાં જેટ ખરી મારીતો યદ્ય પડ્યો છે.

મારો ચાંદબીની ચોપડી કાચાડવાની કોશિશનું આ કલ્પ પ્રવાની હલ્લે ધરતાં જેટલું કહેવાતી હું. રજા લોકલુ કે પુનઃ એવા કમરની કલમ જાહેરમાં નથી હોવાથી આ ચાંદબીની ખેલ પ્રસાદ કરેલા ન હોતો પણ કિલ્લાએક દેવતાલા રાજ્યના દેવતાઓ અને મારા ખીચ ચીંતિતો મહાવાથી તથા તમારોચીરિયા દેવક પુરા પાતળાના શાવળથી ફરી મેં તુલર ગાવણો અને રમીક શબ્દોના વધારા રાગે આ નાટક આનંદ અને નહીંએત આપણે ચોવાથી તેને જે જાહેરમાં લાવવાની હીમત થાતી છે. અને પુરતી ખાશા રાખુછ કે મારી ફરશુઆ વખતની આ રમત ઉપર સોખીથી આલમ રેહુમ જરી નજરે જોશે.

લાં ૦ ખની હીરજી લાલજી.

આએ ચોપડી નીચલા ઠંકાણુંથી મલશે.

ઠંકાણું—કાથા ખજારમાં શાં ૦ નેણુથી રાજપાલ સાદરી વાતાની ફકાનેથી મલશે. તથા નવી મારકીટમાં ગણેશવાડીના નાકા ઉપર ખાલકીશન લખથીમણુ પુક શેલરની ફકાનેથી મલશે.

